บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องตัวชี้วัดความยั่งยืนนากรจัดการป่าชุมชน กรณีป่าชุมชนบ้านโนนสาวสวย ตำบลบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความยั่งยืนของป่าชุมชนในมิติของสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนศึกษาองค์ประกอบโครงสร้างของสังคมพืชในพื้นที่ป่าชุมชน โดยการสำรวจพันธุ์ไม้ในแปลงตัวอย่าง และวิเคราะห์ ลักษณะทางนิเวศวิทยาของพันธุ์พืช โดยมีขอบเขตการศึกษาเฉพาะบ้าน คือบ้านโนนสาวสวย หมู่ที่ 4 ตำบลบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งทางชุมชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากป่าโดยตรง ทำการศึกษาระหว่างเดือนกรกฎาคม – กันยายน 2552 ในประเด็นผลสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้ศึกษาคาดว่าจะทำให้ทราบถึงตัวชี้วัด และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน ตลอดจนทำให้ทราบถึงแนวทางในการพัฒนา การจัดการป่าชุมชนที่เหมาะสมของกรมป่าไม้ต่อไป

จากการศึกษาพบว่า

1. ชุมชนบ้านโนนสาวสวย หมู่ที่ 4 ตำบลบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ เดิมชื่อว่าบ่านโนนสาวสวยหรือบ้านโนนอีกวย แปลว่า โนนอีส่วย หรือบ้านโนนสาวส่วย เมื่อก่อนมีพ่อแก้ว นนท์ศิลา พ่ออิ่ม พรหมคุณ ได้พาพี่น้องย้ายออกจากบ้านใหญ่ (บ้านเป๊าะ) มาตั้งหมู่บ้านใหม่ประมาณ 6 – 7 ครอบครัว บุกป่าถางพง ตั้งหมู่บ้านขึ้น ต่อมาประมาณ 4 – 5 ปี หลวงพ่อบุญทา ขณะนั้นท่านเป็นเจ้าคณะอุทุมพรพิสัย เป็นคนบ้านเป๊าะโดยกำเนิด ได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านให้ใหม่โดยเห็นว่าชื่อของหมู่บ้านไม่เหมาะสม ท่านจึงได้ให้ชื่อจากบ้านโนนสาวส่วยเป็น "บ้านโนนสาวสวย" มาจนถึงปัจจุบันนี้ (ปัจจุบันบ้านโนนอีกวยบังเป็นชื่อที่อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านอยู่) พื้นที่ตั้งชุมชนมีพื้นที่ป่าซึ่งในอดีต ประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ "ป่าดงใหญ่" แต่เนื่องจากประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้มีความต้องการพื้นที่ไว้เป็นที่ทำกิน จึงแอบจุดไฟเพื่อทำลายป่าและบุกรุกป่า ทำให้ป่ากลายเป็นป่าเสื่อมโทรม สมารถเข้ามาจับจองพื้นที่ทำกินเป็นของตนเอง ต่อมาคณะกรรมการหมู่บ้านได้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ที่จะได้รับประโยชน์จากป่าอย่างมากมาย อีกทังกรมป่าไม้ได้เข้าไปส่งเสริมให้มีการจัดการป่า ในรูปแบบของป่าชุมชน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชุมชน จนสามารถจัดตั้งโครงการป่าชุมชนบ้านดงใหญ่ มีเนื้อที่ 120-0-00 ไร่

2. ป่าชุมชนดงใหญ่ เป็นป่าชุมชนที่มีสภาพเป็นป่าเต็งรัง มีพันธุ์ไม่ชนิดต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ โดยมีไม้กระบาก มะพอก เป็นไม้เด่นในชั้นเรือนยอดเด่น แต่ยังอยู่ในสภาวะ Stationary stage หรือสภาวะที่ค่อนข้างคงที่ เนื่องจากเป็นป่าที่เคยผ่านการทำไม้มาก่อน และอยู่ในระยะฟื้นฟู สามารถแบ่งชั้นเรือนยอดได้ 3 ระดับ

เรือนยอดเด่น ประกอบด้วยเรือนยอดของต้นไม้ที่มีความสูงตั้งแต่ 10 เมตรขึ้นไป

เรือนยอดรอง ประกอบด้วยเรือนยอดของต้นไม้ที่มีความสูงตั้งแต่ 5 – 9 เมตร ขึ้นไป

เรือนยออดชั้นล่าง ประกอบด้วยเรือนยอดของต้นไม้ที่มีความสูงตั้งแต่ 5 เมตร ลงมา

ความเด่นของชนิดพรรณไม้ของไม้หนุ่ม และลูกไม้ พบว่า ชนิดพรรณไม้เด่น ได้แก่ กระบาก เป็นต้น ไม้กระบากเป็นไม้ที่มีการสืบต่อพันธุ์ตามธรรมชาติที่ดีที่สุด รองลงมาคือ มะพอก ไม้เหล่านี้อาจจะมีโอกาสเติบโตเป็นไม้เด่นของสังคมของป่าแห่งนี้ต่อไปในอนาคต

3. การใช้แบบสัมภาษณ์ตัวชี้วัดความยั่งยืนในการจัดการป่าชุมชนในมิติต่าง ๆ

ทางเศรษฐกิจ พบว่า การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในปัจจุบันปริมาณของป่าและผลผลิตต่าง ๆ จากป่าชุมชนส่วนมากมีปริมาณเพิ่มขึ้น จึงมีการนำผลผลิตจากป่ามาใช้ประโยชน์ ซึ่งภายในชุมชนนำผลผลิตมาใช้จำนวน 5 ประเภท ได้แก่ พืชผักอาหารป่า เห็ดชนิดต่าง ๆ สัตว์และแมลงกินได้ สมุนไพรและเครื่องเทศเป็นผลผลิตที่นำมาใช้ประโยชน์สูงสุด คิดเป็นรายได้เสริมในครัวเรือนเป็นเงิน 6,280 บาท / ปี คิดเป็นรายได้เสริมเฉลี่ยในชุมชน 130 – 131 บาท / ครัวเรือน และเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือน คิดเป็นเงิน 90,750 บาท / ปี คิดเป็นการลดรายจ่ายเฉลี่ยในชุมชน 1,890 – 1,891 บาท / ครัวเรือน พบว่าชุมชนไม่มีการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตหรือแปรรูปผลผลิตจากป่าชุมชน ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภาระหนี้สิน ร้อยละ 61.70 แหล่งสินเชื่อส่วนใหญ่มาจากกองทุนหมู่บ้าน วัตถุประสงค์เพื่อกู้ยืมเพื่อทำการเกษตร สร้างที่อยู่อาศัย และใช้จ่ายในครัวเรือน

ทางสังคม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ และให้ความสำคัญต่อการเข้าร่วมกิจกรรมด้านป่าไม้ ในระดับดีมาก อีกทั้งชุมชนสังคมประชาธิปไตยมีการเปิดกว้างให้ร่วมแสดงความคิดเห็น เปิดรับข้อมูลข่าวสารด้านป่าชุมชน คนในชุมชนมีการเสียสละ ผู้นำและองค์กรมีความเข้มแข็ง เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญ ช่วยให้ชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์พึ่งพิงทรัพยากรจากป่า ในระดับที่ดีมากเช่นกัน ชุมชนมีแผนการจัดการป่าชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโดยใช้ประเพณีและความเชื่อด้านป่าไม้ โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดกับชุมชนภายนอก สร้างการเรียนรู้ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดการป่าชุมชนอย่างถูกต้อง ทำให้มีการจัดการและใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเป็นธรรม ทำให้การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า หรือปัญหาการรุกที่ดินป่าไม้ รวมถึงความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่รัฐแทบไม่มีเลย